

TÜRK HALK MÜZİĞİ EZGİLERİNDEKİ MOTİFLER VE İŞLEVLERİ

MOTIFS PREVALENT IN TURKISH FOLK MUSIC TUNES AND FUNCTIONS

МОТИВЫ И ФУНКЦИИ В МЕЛОДИЯХ ТУРЕЦКОЙ НАРОДНОЙ МУЗЫКИ

Metin EKE*

ÖZ

Geleneksel müziğimiz olan Türk Halk Müziği, halkın doğumdan ölüme kadar olan yaşam süresi içerisinde, yaşanan bazı olaylarla (aşk, ölüm, gurbet, savaş, ayrılık, cinayet, sevinç, acı, vb.) ilgili olarak duygularını, düşüncelerini melodi ile doğaçlama olarak ifade etmesi sonucu oluşmuştur. Türk Halk Müziği sözlü ve sözsüz ezgilerinin en önemli özelliği anonim olması ve yörelere ait çalma tavrı ile icra edilmesidir. Bu anlamda, yöre ezgilerinin motifleri kendine has karakteristik özellikler gösterir. Ezgilerin melodik yapısındaki ritmik özelliklere de sahip olan motifler, makamsal yapı ve usul ile uyumlu bir şekilde ezginin yöresini ve türünü ifade ederler.

Anahtar Kelimeler: Müzik, Türkü, Melodi, Motif, İşlev.

ABSTRACT

Our traditional Turkish Folk Music emerged as common people expressed their emotions and ideas about a number of events they experience within their lifetime from birth to death (love, death, homesickness, war, separation, murder, joy, sorrow etc.) impromptu with several tunes. The most distinguishing aspect of verbal and non-verbal tunes in Turkish Folk Music is that they are anonymous and performed with an authentic playing method according to the characteristics of the locality. In that respect, the motifs of local tunes have a number of specific characteristics. The motifs which are endowed with the rhythmical qualities of the melodic structure of tunes express the locality and type of the tune in line with the modal structure and tempo.

Keywords: Music, Folk Music, Melody, Motif, Function.

АННОТАЦИЯ

Наша традиционная музыка - турецкая народная музыка образовывалась в результате импровизированного выражения чувств в разных случаях, которые происходят с народом в течение всей жизни от рождения до смерти (любовь, смерть, ностальгия, война, разлука, убийство, радость, боль и т.п.). Основной особенностью мелодий турецкой народной музыки со словами и без слов, является её анонимность и стили исполнения в зависимости от региона. В этом понятии мотивы региональных мелодий имеют уникальные характеристики. Мотивы с ритмическими

* Prof. İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı Öğr. Üyesi, ekeme@itu.edu.tr. 10.17498/kdeniz.279667

особенностями в мелодической структуре повествуют о крае и типе мелодии в соответствии с модальной структурой и истоками.

Ключевые слова: Музыка, народные песни, мелодии, мотивы, функции.

Giriş

Türk Halk Müziği halkın duygu ve düşüncelerinin melodi ile ifadesidir. T.R.T. T.H.M. repertuarında yer alan yurdumuzun 7 bölgesine ait olan yöresel sözlü ezgiler sözlü ve sözsüz olmak üzere 2'ye ayrılır. Sözlü ezgiler, THM Repertuarında yer alır ve Türkü olarak bilinirler. Fakat THM deki formlar ve yöresel tavır özellikleri itibariyle farklı adlar alırlar. Deyiş, Zeybek, Halay, Semah, Karşılama, Bengi-Mengi, Sağma-Zahma, Kol Havaları, Maya, vb.. Sözsüz ezgiler THM Oyun Havaları Repertuarı'nda “ Bar, Zeybek, Oyun Havası, Halay, Bengi, Güvende, vb.,” adlarla yer alır.

Türkülerin kendine özgü en önemli özelliği, insan yaşamı ile ilgili olan konuların yaşandığı anda irticalen (doğaçlama) olarak söylenmesidir. Olayın yaşandığı anda (ölüm, gurbet, savaş, ayrılık, cinayet, sevinç, keder, vb..) kendisi, yakınları veya yöredeki mahalli sanatçılar tarafından söylenen bu ezgiler, olaya tanık olmuş kişilerin duygularını yansıtmaktadır. Bu duyguların melodi ile ifadesini sağlayan unsurlar, ezgideki melodik ve ritmik motiflerdir. Makamsal yapısı doğrultusunda yöreye ve ezginin türüne has karakteristik özellik gösteren ritmik ve melodik motiflerin oluşturduğu bu ezgilerin melodik yapıları, dinleyiciye Türkünün tavrı, yakılışı ve konusu ile ilgili duyguları hissettirebilmektedir. Türk Halk müziğinde “Türkü yakma” geleneği vardır. “Türkü yakmak”, yaşanan olayların insan üzerinde bırakmış oldukları etkilerinin söz-melodi-ritim gibi unsurlarla bir bütün halinde doğaçlama olarak ifadesidir ve bu yüzden “Beste yapmak” deyiminden farklıdır.(Eke 2012:995-1009)

Yöresel Türküler, Türkü Tarzında ve Beste-Türkü Formunda Eserler

Türkiye’de ilk folklor derlemeleri olarak 1926 yılı Temmuz ayı sonunda İstanbul Belediye Konservatuarı (Darül Elhan) tarafından 4 araştırma gezisi olarak başlayan, daha sonra 1937 yılı Ağustos-Eylül aylarında Ankara Devlet Konservatuarı tarafından 18 araştırma gezisi halinde düzenlenen ve 1967 yılında Türkiye Radyo Televizyon kurumu tarafından 7 ayrı ekip ile yurdumuzun çeşitli yörelerine yapılan derleme çalışmaları sonucunda, ortalama olarak 6.000 adet yöresel Türkü derlenmiştir. (Tüfekçi 1988)

1970’li yıllarda İstanbul’da bazı Türk Halk Müziği sanatçıları (Ahmet SEZGİN, Nuri SESİGÜZEL, İzzet ALTINMEŞE, Yıldız TEZCAN, Muzaffer AKGÜN, İbrahim TATLİSES vb..) tarafından gazino ve açık hava konserlerinde TRT Repertuarında olan bazı Türküler ve yöresellik özelliği göstermeyen Türkü tarzında, sahibi belli olan ezgiler de icra edilmekteydi ve bu ezgiler o dönemin sevilen eserleriydi. “Dert Bir Değil Elvan Elvan, Güz mü Geldi Rengin Soluk, Aynaya Baktım Saç Beyaz Olmuş, Özür Diliyorum Senden, Havar Havar Can Hatice, Düğün Dernek Kurulur, Ellerini Çekip Benden, Bir Yaralı Yaramaz (Züleyha), Uykuda mısın Sevgili Yarım, Bir Fincan Kahve Olsam, Sana Gelmek İstiyorum, Sevda Yüklü Kervanlar, Elveda Artık Elveda”, vb..

1980’li yıllarda TRT İstanbul Radyosunun Yurttan Sesler topluluğunun yayınları, Türk Musikisi Devlet Konservatuvarının halk müziği alanında vermiş olduğu akademik eğitim ve Taksim’de bulunan Atatürk Kültür Merkezi’nde 15 günde bir verilen halk müziği konserleri, “Unkapanı Plakçılar Çarşısı’nda” halk müziği alanında kaset ve plak şirketleri

tarafından yapılan ve büyük sayıda satılan müzik kaset ve plaklar, vb., etkinlikler vasıtasıyla yöresel Türkülerimiz halkımız tarafından daha iyi bir şekilde algılanmış ve sevilmiştir.

1990'lı yılından itibaren Beste-Türkü formunda eserler yapılmaya başlanmıştır. Bu ezgiler, anonim olan yöresel Türkülerimizin usulü, donanımı, sözleri değiştirilen veya değişik ezgilerden alınan müzik cümlelerinin biraraya getirilmesinden oluşan, yöresel çalma ve söyleme tavrına sahip olmayan ve dinleyen usta bir sanatçıya bu ezginin melodik yapısının alıntı olduğunu hissettiren ezgilerdir. İrticalen (doğaçlama) yakılmadıkları ve tek bir kişi tarafından bestelendiği için otantik değildir. Bu ezgiler de halkımız tarafından sevilmiştir. Beste-Türkü formundaki bu ezgileri Bağlama icracıları genel olarak Bağlama Düzeni ile (Alt teller LA-orta teller RE-üst teller Mİ) icra ederler. Bu ezgilerin kendine özgü belli bir tavrı yoktur. THM Kırık Hava ezgi türlerinden olan Deyişler, Bağlama Düzeni ("Âşık Düzeni", "Veysel Düzeni" olarak da bilinir) ile ve kendine özgü bir tavırla çalınırlar.

2000 yılından itibaren yapılan bilimsel toplantılarda (Konferans, Sempozyum, vb.) sunulan bildirimlerle, 1990 yılında yapılan Beste-Türkü formundaki ezgilerin varlığı ve yöresel Türkülerimizden farklılığı ortaya çıkarılmıştır. 1990 yılına kadar konserlerde icra edilen Elektro-Bağlama, yurt dışından getirilen ve Bağlamanın gövdesinde bulunan eşğin altına yerleştirilen bir alıcı ile akustik Bağlama olarak çalınmaya başlanmıştır. Daha önce metal borudan yapılan Flüt yerine ağaçtan yapılan Çoban Kavalı ve Tar, Kabak Kemane, Kemeçe, Mey, Zurna, vb., THM Çalgıları konserlerde, kaset kayıtlarında icra edilmeye başlanmıştır. Teknolojinin gelişmeye başladığı yıllarda otantik Türkülerimizin varlığı bilinmeye ve karakteristik özellikleriyle (Tavır, Hançere, Ağız, vb.) ve konserler ve müzik kasetlerinde icra edilmeye başlanmıştır.

Yöresel Türküler, Türkü Tarzında ve Beste-Türkü Formunda Eserlerin

Değerlendirilmesi

Farklı müzik türlerini, konuları ve makamsal yapıları itibariyle birbiriyle mukayese etmek doğru değildir. Kıyaslamamanın aynı tür içinde yer alan ezgilerle yapılması gerekir. Bu yüzden yukarıda verilen açıklamalar doğrultusunda farklı dönemlerde icra edilen ve halk tarafından sevilen ezgilerin mukayeselerini yapmak doğru olacaktır. 1970'li yıllarda İstanbul'da bazı usta THM ses sanatçılarının okuduğu Türkü tarzındaki eserler halk tarafından sevilen ezgilerdi ve o dönemin bestecilerinin duygularını ifade ediyordu. Bu ezgilerin melodik yapılarında yöresel icra tavrını ezgi türünü ifade eden motifler mevcut değildi.

1990 yılından sonraki dönemde yapılan beste-Türkü formundaki ezgiler genellikle değişik yörelerimizden derlenen ve TRT Repertuarında yer alan Türkülerimize melodik ve ritmik olarak az da olsa benzerlik gösteren, yaşanan bir olayın sonunda doğaçlama olarak yakılmayan ve bir yöreye ait olmayan ezgilerdir. Bu eserlerde halkın ortak duygu ve düşünceleri olan toplumsal olaylar konu olarak işlenmemiştir. Bu ezgilerin de yöresel icra tavrılarını ifade eden motifler yoktur ve sadece melodik yapısındaki ritmik özellikler taşıyan motiflerin ihtiva ettiği notlar icra edilir.

Yörelerde yaşanmış olayların ardından hissedilen duygu ve düşüncelerin aktarımı olan ve derleme çalışmalarıyla TRT THM repertuarında kayıtlı olan yöresel Türkülerimiz, yöreye ait çalma tavrı ve söyleme üslubuna (hançere şekli) sahiptir. Otantik olan

Türkülerimizin bu özellikleri, melodik yapılarındaki nota değerleri birbirlerinden farklı olan motiflerinde de mevcuttur.

Motif Nedir?

Motif: En az iki sesi ve bir kuvvet merkezi bulunan, melodi, armoni ve ritm bakımlarından özel bir karakter sahibi olabilen en küçük müzik fikri ve en küçük form elemanıdır. (Tura 2010)

Geliştirilebilmeye uygun olan motif, bir ölçü içinde bir ses kümesi olabileceği gibi, anlamlı bir müzik ifadesi olarak birkaç ölçüyü kapsayacak şekilde de devam edebilir. THM ezgilerinde yöresellik özelliğinden dolayı Türkü yakıcıları ile birlikte yörenin tavrı ön plandadır. Bu anlamda yöresel ezgilerin motifleri kendine has özellikler gösterir. Motif; bir müzik yapının tümüne ya da bir bölümüne çeşitli yönlerden birlik sağlayan belirleyici küçük birimdir. (Eke 2013:352-356) Belirleyici özelliğinden dolayı Türkünün yapısındaki ritmik ve melodik özellik taşıyan motifler o ezginin türü ve tavrını tespit etmeye yarayan en önemli unsurdur.

Türk halk müziğinde 8 adet ana motif vardır:

Yukarıda belirtilen bu ana motiflerin değerleri küçültülebilir veya büyütülebilir.

Ayrıca, tabloda görülen ana motifler kendi aralarında birleşerek değişik motifler şeklinde karşımıza çıkabilirler.

Motifler sayı ile ifade edilebilir.

Örnek: 7'li Motifler

Örnek: 9'lu Motifler(Önalı 1995).

Yöresel Türk Halk Müziği Sözlü Ezgilerinde Motifler

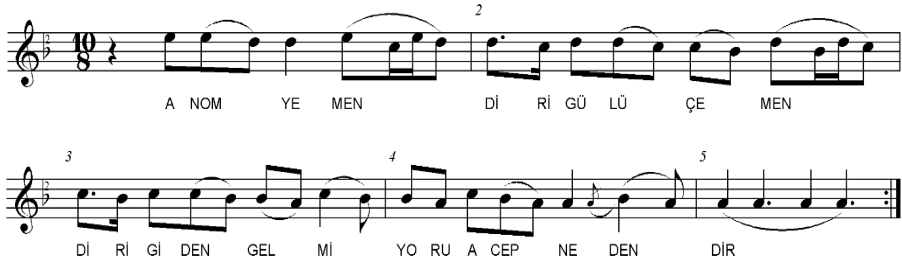
Sözlü ezgilerdeki yaşanmış olayı anlatan sözler, makamsal yapısı ve ritimsel özellik taşıyan melodi motifleriyle uyumlu bir şekilde Türkünün yakılışına neden olan olayı etkili bir şekilde ifade etmektedir. Değişik yörelere ait ve farklı ezgi türünde olan bazı Türkülerin zemin veya nakarat bölümündeki ölçülerde bulunan motifler ve ifadeleri şöyledir:

1.HAVADA BULUT YOK

TRT Repertuar No: 341

Yöre: Muş

Kaynak Kişi: Düriye KESKİN

Bu Türkü, Yemen savaşına gidip de şehit olan ve geri dönmeyen Mehmetçiklerimizin ardından yakılmış bir Ağıttır. Bir dörtlük es ile başlayıp 3'lü ve 4'lü motiflerle devam eden ilk ölçüdeki müzik ifadesi, ikinci ölçünün başındaki 2'li motifle bir anlam kazanmaktadır. Aynı şekilde ikinci ölçüdeki 3'lü, 2'li ve 4'lü motifler 3. ölçüdeki 2'li motifle 1. ölçüden başlayan müzik fikrini devam ettirmektedir. 3. ölçüye kadar asma kalışlarla gelen müzik ifadesi 4. ölçüde de 2'li motifle anlam kazanmakta ve 5.inci ölçüde tam kadans ile sona ermektedir. Türküdeki ve bu müzik cümlesindeki motifler, makamsal yapısı (Hüseyni Makamı) ve usulü ile bir bütünlük göstererek, kışlaya gidip de gelmeyen askerlerimizin ardından, mahalleye ve evlere şivan (ağlama, feryat, üzüntü) düştüğünü ifade etmektedir. Türkünün sözleriyle birlikte motifler bu umutsuz bekleyişi melodik yapıdaki inici seyir karakteriyle ve vurgulayıcı bir şekilde etkili kılmaktadır.

2.ŞEN OLASIN ÜRGÜP

TRT Repertuar No: 3819

Yöre: Ürgüp dolayları

Kaynak Kişi: Refik BAŞARAN, Avanoslu Selahaddin

CE MA LIM CE MA LI M AL GIN CE MA LIM (SAZ)

AL GAN LA RI N İ ÇI N DE GAL DIN CE MA LIM (SAZ)

Her ne kadar bazı araştırmacılar tarafından kabul edilmese de (Altınkaynak, 2016) “Şen Olasın Ürgüp” adlı Türkü konusu itibarıyla Ağittir. Saz bölümü olan ve sözsüz soru cevap şeklindeki ilk ölçüde 2’li, 5’li, 6’lı ve ikinci ölçüde 4’lü, 2’li motiflerden oluşan müzik cümlesinde, makamsal yapısı (Kürdi Makamı-Uşşak Makamı), ağır karakterde usulünden dolayı her bir birim vuruşa denk gelen motiflerde hüznün ve üzüntü ifadeleri mevcuttur. Sözlü olan 2. portedeki 1. ve 2. ölçüdeki motifler birlikte bir müzik cümlesini ifade etmektedir. 3. portedeki 1. ve 2. ölçüler 2. portedeki ölçülerin melodik varyantlarıdır. Sözlü olan cümlelerdeki motifler ölümlü, acıyı, çaresizliği pekiştirerek anlatmaktadır.

3.AYRILIK HASRETİ

TRT Repertuar No: 2740

Yöre: Tunceli

Kaynak Kişi: Nesimi ÇİMEN

AY RI LIK HAS RE Tİ KÂ RET Tİ CA NA

KÂ RET Tİ CA NA SE HER YE LI SEV Dİ ĞİM DEN NE HA BER

Ayrılık Hasreti adlı Deyiş’te 1., 2. ve 3. ölçü içerisindeki 2’li, 4’lü ve 3’lü motifler birlikte anlamlı bir soru cümlecğini, 4. ve 5. Ölçüler de 2’li, 4’lü motiflerle cevap cümlecğini oluşturmaktadır. Bu ezgide gurbette olan sevgilinin sevdiğine duyduğu özlem ve hasret dile getirilmektedir. Ölçülerde 8/8 den 7/8’liğe geçen usul değişiklikleri mevcuttur. Ritmik yapının değişiklik göstermesi, ölçülerdeki motiflerin sözlerle birlikte vurgularını pekiştirmiş ve özlem duygusu daha etkili bir hale getirmiştir.

4.BAD-I SABA SELAM SÖYLE O YARE

TRT Repertuar No: 3660

Yöre: Sivas

Kaynak Kişi: Ali COŞKUN

BA DI SA BA SE LAM SE LAM SÖY LE O YA RE (SAZ.)

MÜ BA RE-K HA TI RI DA HOŞ MU DU - R NE DİR (SAZ.)

“Bad-ı Saba Selam Söyle O Yare” adlı Deyiş’te 1. ve 2. ölçü birlikte bir soru cümlecği ifadesi taşımaktadır. Sevgiliye duyulan özlem ve sevgi, sabah esen rüzgâr ile bildirilmektedir. Çıkıcı-inici bir seyir karakteristiği gösteren bu müzik cümlecğinde sevgi ve özlem duygusunu ifade eden sözler makamsal yapısı (Uşşak Makamı) ile uyumlu olarak, usulünün her birim vuruşuna denk gelen 3’lü, 4’lü, 5’li motiflerle daha güçlü bir şekilde belirtilmektedir. 3. ve 4. ölçüler de birlikte soru ifadesi taşıyan bir cümleciktir. Farklı nota değerlerindeki 3’lü, 4’lü ve 6’lı motifler sözlerle uyumlu bir şekilde sevgiliden alınacak güzel bir haberi ifade etmektedir.

5.SEVDA OLMASAYDI (Nar Danesi)

TRT Repertuar No: 1749

Yöre: Kırşehir

Kaynak Kişi: Neşet ERTAŞ

NAR DA NE SI DA NE SI DE SE Vİ YOM MER DA NE SI

GÜ ZEL LE RI Nİ ÇİN DE DE SEV Dİ ĞİM BİR DA NE SI

“Sevda Olmasaydı” adlı Türkünün nakarat bölümü olan 1. ölçüde 3’lü, 4’lü ve 5’li motifler mevcuttur. Bu 1/4’lük motiflerin ikinci sekizlik süre değerleri daha küçük değerlerden oluşan notalardan oluşmaktadır. Motifler, Makamsal yapısı (Hicaz Makamı) ve usulü ile birarada sevgiyi, aşkı ve neşeyi ifade etmektedir. 1. ve 2. ölçüdeki motifler birlikte bir müzik cümlecği oluşturmaktadır. 3. ve 4.ölçüler ilk iki ölçüdeki duyguları biraz daha güçlendirerek tekrar eden melodi varyantıdır.

6. AŞKIN BENİ DELEYLEDİ

TRT Repertuar No: 4259

Yöre: Kırşehir

Kaynak Kişi: Neşet ERTAŞ

AŞ KIN BE Nİ DE LEY LE Dİ YAK TI YAK TI
 KÜL EY LE Dİ E LA LE ME KU LEY LE Dİ
 YA Rİ BE Nİ BE Nİ BE Nİ

Bu Türkü'de aşka düşen ve sevdiğine kavuşamayan sevgilinin duyguları anlatılıyor. Ezgideki 1. 2. 3. ve 4. ölçüler birlikte bir soru cümlecigi ve 5. 6. 7. 8. ölçüler ise cevap cümlecigidir. Hem 5/8'lik usul yapısı hem de konusu itibarıyla sözlerinden dolayı 2'li 3'lü, 4'lü ve 5'li motifler, bu Türkünün de makamı (Hicaz Makamı) "Sevda Olmasaydı" Türküsünün makamı ile aynı olmasına rağmen perişanlığı ve çaresizliği ifade ediyor.

7. ZOBALARINDA GURU DA MEŞE YANIYOR

TRT Repertuar No: 2261

Yöre: Denizli

Kaynak Kişi: Özay GÖNLÜM

SAZ ---
 ZO BA LA RIN DA GU RU DA ME ŞE YA NI YO RE FEM (SAZ . . .)

Usulü 9/4'lük olan "Zobalarında Guru Da Meşe Yanıyor" adlı Zeybeğin 1. ölçüsü olan saz bölümünde her birim vuruşa denk gelen 3'lü 4'lü, 5'li, 6'lı, 8'li, motifler farklı nota değerlikleri ve sesleriyle yiğitlik ve mertlik duygularını ifade etmektedirler. Söz bölümündeki ölçüde 2'li 3'lü 4'lü, 5'li, motifler sözleriyle ve makamsal yapısı (Nikriz Makamı) ile aynı duyguları etkili bir şekilde aktarmaktadır.

8. BEN YÜRÜRÜM YANE YANE

TRT Repertuar No: 667

Yöre: Sivas

Kaynak Kişi: Sırrı SARISÖZEN

1
 GEL GÖR BE Nİ BE Nİ AŞK NEY LE Dİ DER DE Gİ RİF
 TAR E Yİ LE Dİ

Tanrı sevgisinin işlendiği bu ezginin türü İlahî'dir. Makamsal yapısı (Segâh Makamı) ve ölçüde yer alan 2'li, 3'lü motiflerin ifade ettiği sözlerle ilahî aşk etkili bir şekilde belirtilmiştir.

9. UCA DAĞLARIN BAŞINDA

TRT Repertuar No: 75

Yöre: Erzurum

Kaynak Kişi: Yöre Ekibi

1
 (SAZ.....)
 2
 3
 4
 1
 KÖ ROĞ LU SÖY LER ŞA NIN DAN
 2
 KÖ ROĞ LU SÖY LER ŞA NIN DAN
 3

“Uca Dağların Başında” adlı Türkünün usulü 5/8’liktir. Makamsal yapısının da etkisi ile saz bölümündeki ölçülerde bulunan farklı nota değerlerine sahip 2’li, 3’lü ve 5’li motifler, ilk 4 ölçü içinde kahramanlık ve yiğitlik duygularını ifade etmektedirler. Sözlü bölümde söz unsurundan dolayı usul değişmiş 13/8 ve 5/8’lik olmuştur. Sözlü bölümde, kahramanlık nidalarını ifade eden sözler, tizde peste doğru inici karakterde bir melodik yapı içinde bulunan 2’li ve 4’lü motiflerle daha güçlü bir anlatımı mümkün kılmıştır.

Yöresel Türk Halk Müziği Sözsüz Ezgilerinde Motifler

Sözsüz ezgilerin melodik yapısındaki motifler; ezginin makamsal yapısı, usulü ve mertebesine göre birim vuruşlara eşit olan farklı değerlerdeki nota ve sesleriyle, yöre tavrı ile icra edildiğinde ezginin türünü ve yakılış sebebini yansıtmaktadır.

1.YANLAMA HALAYI

TRT Repertuar No: 65

Yöre: Sivas

Kaynak Kişi: Kahraman DÜZÇAMDAN

Örnek olması bakımından ilk iki ölçüsü sunulan bu halay, oyun orijinli ve sözsüzdür. Bu ezgi 3 bölümden oluşmaktadır. Her bölümü gittikçe hızlanan bir tempoda oynanmaktadır. Ağırhlama bölümünde yer alan bu 2 ölçü, soru cevap şeklinde birbirini tamamlamaktadır. Ölçülerdeki farklı nota değerlerine sahip 3'lü, 4'lü ve 5'li motifler ezginin usulü, makamsal yapısı ile oyun duygusu ifade etmektedir.

2.BAŞBAR

TRT Repertuar No: 406

Yöre: Erzurum

Kaynak Kişi: Ebamüslim ABAY, Turgut UDUN

“Başbar” adlı sözsüz olan ezgi usul yapısı olarak “3+2+2+2=9 A Düzümü” ile Zeybeklere benzerlik göstermektedir. Erkeklerin oynadığı bir ezgidir. 1. ölçüdeki 2'li, 3'lü, 4'lü ve 5'li motiflerden oluşan ifade, 2. ölçüde sırasıyla 5'li, 4'lü ve yine farklı nota değerleri içeren 4'lü motifle bir cevap niteliği taşıyan bir müzik cümlecığıdir. Her iki ölçüdeki motifler oyun duygusunu hissettirmektedir.

3.TRAKYA KARŞILAMASI

TRT Repertuar No: 21

“Trakya Karşılması” kadın ve erkeklerin karşılıklı olarak oynadığı sözsüz bir ezgidir. Türk Halk Müziği'nde usul tasnifinde Karşılamlar genellikle 9 zamanlı Birleşik usulün “2+2+2+3=9 D düzumündedir. Ezgiden aktarılan 5 ölçü bir müzik cümlecığını teşkil etmekte ve ölçülerdeki 2'li, 3'lü, 4'lü motifler oyun duygusunu ifade etmektedir.

SONUÇ

T.R.T. Türk Halk Müziği Repertuarında bulunan ezgiler otantik (Yöresel) ezgilerdir. THM ezgileri genellikle Türkü olarak bilinmektedir. Türküler anonimdir ve Deyişler (Âşık malı ezgiler) hariç sahibi (Türkü'nün yakıcısı) belli olmayan ve kaynak kişi tarafından aktarılan ezgilerdir. Yöresel Türküler gerçek olan yaşanmış olayların ardından yakılmıştır ve olayın insanlar üzerindeki duygu ve düşüncelerini yansıtmaktadır. (Aşk, ölüm, gurbet, savaş, ayrılık, cinayet, sevinç, keder, vb.). Yakıldıkları yörenin tavrına ve dolayısı ile o yöreye has ezgi türüne (Deyiş, Zeybek, Karşılama, Bengi-Mengi, Halay, Güvende, vb.) sahiptir. Türkülerin melodik yapısındaki motifler ezginin makamsal yapısı, usulü ve ezgi türü ile ait olduğu yöreyi çağrıştırmaktadır. Sözlü ezgilerin saz bölümlerindeki motifler, Türkünün makamsal yapısı, usulü ve ritmik olarak her birim vuruşa denk gelen farklı nota değerleri ve sesleriyle ezginin konusunu ifade etmektedir. Ezginin sözleri, melodik yapısındaki motiflerle bir bütünlük içinde aynı duyguları pekiştirerek, Türkünün temasını daha etkili bir hale getirmektedir. .

Sözsüz ezgilerde, usul yapısına ve makamsal yapıya göre farklı nota değerlerine sahip olan motifler, ezginin yakılışına sebep olan olayı (Yiğitlik, mertlik, sevinç, vb.) yörenin tavrı (Zeybek, Bar, Halay, vb.) ve ezginin usulü doğrultusunda melodik bir bütünlük sağlayarak aktarmaktadır.

KAYNAKÇA

EKE Metin: (2012). "Türk Halk Müziği Repertuarında Bulunan İstanbul Konulu Türkülerin Analitik Olarak İncelenmesi", Türk Ve Dünya Kültüründe İstanbul, Bildiriler IV, İstanbul'da Sanat: Mimari, El Sanatı, Resim, Müzik. Konya, s.995-1009.

EKE Metin: (2003). "Türk Halk Müziği Ezgilerinde İcra ve Yorum" Cumhuriyetimizin 80. Yılında Müzik Sempozyumu, İnönü Üniversitesi, Malatya Bildiriler, s.352-356.

ÖNALDI Şenel: (1995).Yüksek Lisans- "Üslup ve Repertuar" ders notları, İ.T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

TURA Yalçın: (2010). "Form Bilgisi" ders notları, İTÜ TMDK.

TÜFEKÇİ Nida: (1988) Türk Halk Müziği Bilgileri Ders Notları, İTÜ TMDK.

ALTINKAYNAK Erdoğan: (2016) Ağıtlar, Ardahan Üniversitesi Yayınları,